

Atıf / Citation

EKER KAVALÇALAN, Ö. (2026). "Kaynak Alanların Metaforik İfadelerdeki Görünümleri: Kutadgu Bilig'de Mimari Terimler". *Gazi Türkiyat*, 38: 147-176.

Geliş / Submitted

01.09.2025

Kabul / Accepted

05.05.2026

DOI

10.65007/gaziturkiyat.1775286

KAYNAK ALANLARIN METAFORİK İFADELERDEKİ GÖRÜNÜMLERİ: KUTADGU BİLİĞ'DE MİMARİ TERİMLER

The Appearances of Source Domains in Metaphorical Expressions: Architectural Terms in Kutadgu Bilig

Özge EKER KAVALÇALAN*

Öz

Kutadgu Bilig, Türk Hakanlığı döneminin kültürünü ve yaşayışını yansıtan müstakil bir eserdir ve bir kültürün mirasını devam ettiren değerli bir geçiş metnidir. *Kutadgu Bilig* tematik söz varlığı alanları açısından oldukça zengindir. Bu alanlardan biri de mimari kavram alanıdır. *Dîvânü Lügâti't-Türk*'te bu sözcükler gerçek anlamlarıyla takip edilirken *Kutadgu Bilig* 'deki kullanımları ise metaforik anlamlar kazanmıştır. "Ev", "eşik", "kapuğ", "ul", "tirgük", "şatu", "bağna", "boğuğ", "irük", "taş", "kaya", "kayır", "eğiz", "eğizlik" gibi ev mimarisine ait terimler; "kuduğ", "ükek", "hişar", "kebit", "keçig", "tüşün" gibi şehir mimarisine ait terimler; "yula", "küznü" gibi ev eşyaları; "böz", "cuz", "ağı", "kidiz", "torqu", "barçın", "harır" gibi çadır ve eşya yapımında kullanılan ve aynı zamanda iç ve dış cepheleri süsleme unsuru olan kumaşlar; "kaya", "yülek", "kayır", "bağ" gibi yapı malzemeleri, *Kutadgu Bilig* 'deki değer, değersizlik, ihtiyat, bilinmezlik, baht, talih, bilgi, hesap, ölüm, beylik, doğruluk, kanun, hayat, geçicilik gibi duygu, düşünce ve karakteristik kavramları metaforik olarak ifade eden kaynak alan görevi görmüştür. Kaynak alanlar, kavramsal metaforların ifadesinde görev alan unsurlardan biridir. Bu çalışmada da kavramsal metaforların ifadesinde kullanılan kaynak alanlar *Kutadgu Bilig* 'deki mimari terimler üzerinden değerlendirilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Karahanlı Türkçesi, *Kutadgu Bilig*, mimari terimler, kavramsal metafor, kaynak alan.

Abstract

Kutadgu Bilig is a unique work that reflects the culture and lifestyle of Turkish Khaganate era and is a valuable transitional text that continues the heritage of a culture. *Kutadgu Bilig* has a quite rich thematic vocabulary in terms of various fields. One of these fields is the area of architectural concepts. While these words are used in their literal senses in the "*Dîvânü Lügâti't-Türk*", their usage in the "*Kutadgu Bilig*" has taken on metaphorical meanings. Terms related to house

* Dr. Öğr. Üyesi, Kapadokya Üniversitesi, Rektörlük, Ortak Dersler, Nevşehir/TÜRKİYE. ozge.eker@kapadokya.edu.tr, ORCID: 0000-0003-0977-8110

architecture such as “ev”, “eşik”, “kapuğ”, “ul”, “tirgük”, “şatu”, “bağna”, “boğuğ”, “irük”, “taş”, “kaya”, “kayır”, “ediz”, “edizlik”, “tüşün”; terms related to urban architecture such as “kuduğ”, “ükek”, “hişar”, “kebit”, “keçig”; houseware such as “yula”, “küznü”; fabrics used in the construction of tents and objects and which also serve as decorative elements for both interior and exterior surfaces such as “böz”, “çuz”, “ağı”, “kiğiz”, “torqu”, “barçın” and “harir”; building materials such as “kaya”, “yülek”, “kayır” and “bağ” have served as a source domain in the metaphorical expression of feeling, thought, and characteristic concepts such as worth, worthlessness, caution, obscurity, fate, fortune, knowledge, calculation, death, principality, truth, law, life, and transience in Kutadgu Bilig. Source domains are one of the elements involved in the expression of conceptual metaphors. In this study, the source domains used in the expression of conceptual metaphors have been examined through the architectural terms found in the “Kutadgu Bilig”.

Keywords: Karakhanid Turkish, Kutadgu Bilig, architectural terms, conceptual metaphor, source domain.

GİRİŞ

XI. yüzyılda Türk topluluklarının imar faaliyetlerinde ne kadar gelişmiş olduğu Kâşgarlı'nın Dîvânü Lugâti't-Türk adlı eserindeki ilgili söz varlığı üzerinden görülmektedir. XI. yüzyıldan sonra da Türk illerinde şehir hayatındaki gelişmelerle birlikte şehirleşme süreçleri tamamen istikrara kavuşmuştur (Genç 2015: 190-206; Sümer 2019: 77, 87-88).

Bu çalışmada, döneme damgasını vurmuş bir diğer eser olan Kutadgu Bilig'den hareketle Türk kültür coğrafyasında şehirleşme alanında yaşanan gelişmelerin izi sürülmeye çalışılacaktır. Bu amaçla çalışma kapsamında Kutadgu Bilig'de yer alan mimari terimler incelenecektir. Söz konusu mimari terimler; şehirleri oluşturan kamusal alanlar, ticari mekânlar, sosyal ve ekonomik hayatın tezahür ettiği mekânlar veya şehrin alt yapısını oluşturan alanlar olarak sınıflandırılabilir. “Ev”, “eşik”, “kapuğ”, “ul”, “tirgük”, “şatu”, “bağna”, “boğuğ”, “irük”, “taş”, “kaya”, “kayır”, “ediz”, “edizlik” gibi ev mimarisi terimleri; “kuduğ”, “ükek”, “hişar”, “kebit”, “keçig”, “tüşün” gibi şehir mimarisi terimleri; “yula”, “küznü” gibi ev eşyaları; “böz”, “çuz”, “ağı”, “kiğiz”, “torqu”, “barçın”, “harir” gibi çadır ve eşya yapımında kullanılan, aynı zamanda iç ve dış cepheleri süsleyen kumaşlar; “kaya”, “yülek”, “kayır”, “bağ” gibi yapı malzemeleri bunlara örnek verilebilir. Ancak Dîvânü Lugâti't-Türk'te gerçek anlamlarıyla takip edilen mimari terimlerin Kutadgu Bilig'deki metaforik anlamlar için birer kaynak alan işlevi taşıdığı görülmektedir. Bu nedenle çalışmada mimari terimlerin bir listesini çıkarmaktan ziyade bunların eserde kazandıkları metaforik anlam ve işlevler üzerinde durulacaktır.

Bir kavramsal alanın bir diğer kavramsal alan açısından anlaşıldığı metafor, ifadenin gerçek ve somut tarafını içeren kaynak alan ile bu ifadenin tanımlamak istediği hedef alan arasındaki ilişkidir. Örneğin, “temeli zayıf bir teori” şeklindeki bir ifadede “teori” kaynak alanını “temel” kelimesinin işaret ettiği üzere “bina” hedef alanı açısından kavramsallaştırmak buna örnektir. Bu tür dilsel ifadelerin kavramsal karşılığı *Teoriler Binalardır* metaforu olup bu kavramsal metafordan “Teoriyi çürütmek, teorinin zayıflığı, teorinin birkaç ayak üstüne inşa edilmesi” gibi dilsel

metaforlar türetilir. Kavramsal metaforlar, dilsel metaforlardan ayırt edilmek üzere büyük harflerle yazılır. *Teoriler Binalardır* kavramsal metaforundan hareket edecek olursak daha ileri düzey bir soyutlamada bu metaforun ifadesi *Kavramsal Alan A*, *Kavramsal Alan B*'dir şeklinde karşımıza çıkacaktır. Burada A kavramsal alanı hedef alan, bir başka deyişle anlatılmak istenen alan; B ise kaynak alan, bir başka deyişle A'nın anlatımı için bilgisine başvurulanan alandır. Hedef alanın kaynak alan açısından kavramsallaştırılması anlamına gelen haritalama, B elementinin A elementine denk gelerek kavramsal bağını oluşturmaktadır. Bu haritalama sonucu meydana gelen kavramsal metaforun oluşumunda yer alan kaynak alanda, söz konusu metaforik ifadeyle vurgulanmak istenen düşünceye hizmet edecek somut özellikler aranır ve hedef alana uyarlanır (Kövecses 2002: 4, 7, 79-80). Metaforlar, dünyayı anlamlandırmada mevcut bilgiyi kavramlaştıran kültürel ve ferdi özellikler taşıyan bilişsel olaylardır (Erdem 2003: 39). Kavramsal metaforlarda kaynak alanlar somut varlık ve yaşantılardan; hedef alanlar ise soyut kavramlardan oluşur. Tartışma, sevgi ve düşünce kavramları; savaş, yolculuk, yiyecek ve bitkilerden daha soyuttur. Bir soyut kavramı iyi anlamak istersek bu soyut kavramdan daha somut ve fiziksel kavramları kullanırız. Yaşantılar, soyut kavramların anlaşılmasında doğal ve mantıklı bir temel oluşturur (Kövecses 2002: 7). Kavramsal metaforlarda kaynak alanın belirli yönleriyle hedef alan anlaşılır. Bir düşüncenin sağlamlığından konuşulacaksa sağlam inşa edilmiş binalar kaynak alanı seçilebilir. Dolayısıyla hedef alanda vurgulanacak düşünce kaynak seçimini şekillendirirken (Kövecses 2002: 81-82) metaforik ifadedeki tutarlılık ortaya çıkmaktadır. Kaynak ve hedef alandaki kavramların ortak noktalara sahip olmaları ise metafora tutarlılığı gösterir (Kövecses 2002: 40). Kaynak alanlar kavramsal metaforları anlamamız için nedensel ölçütler verir. "*Könilik ulı*" (b. 861) kavramsal metaforunda binaların temeline dair çıkarımlar doğruluk kavramına haritalanarak doğruluk hakkında bilgi verir. Bu ifade *Soyut Kavramlar Evin Bölümleridir* metaforunu ortaya çıkarır. Varlıkların şekil, fonksiyon ve yapı özellikleri, insan ontolojisi ve dünyadaki fiziksel yaşantıların (Erdem 2003: 178) dışında kavramsal metaforları oluşturan kaynak alanlardan biri de kültürdür. Toplumlari tarihsel ve fiziksel olarak karakterize eden kültür; düşünceler, değerler ve davranışlar bütünüdür. Toplumlari ve insanların dünyaya bakış açıları, tarihsel geçmişlerini yansıtan kültür nesneleri, kısa ve uzun süreli toplumsal hafızadaki olaylar ve ekonomi gibi toplumu karakterize eden yaşantılar kaynak alanları oluşturur. Dolayısıyla yazılı metinlerde tarihsel olaylara, nesnelere ve kişilere referanslar yapmada metaforlar önemli araçlardır (Kövecses 2017: 310-313). Bu bağlamda mimarlık da kavramsal metaforların oluşumundaki kaynak alanlardan biridir (Kövecses 2002: 58-59).

Kavramsal metaforlarla ilgili yerli alan yazındaki çalışmaların odak noktasını; kaynak alanın tanımları ve hangi yaşantılardan meydana geldiği (Gen Kaya ve Abik 2022: 288; Gen 2015: 146; Gen 2014: 164); kaynak alan bilgisinin metaforik ifadelere yüklediği anlamı ve bilgiyi üretme yolundaki işlevi (Çalışkan 2009: 91); kaynak ve

hedef alan arasındaki tutarlılık (Barikan Topçu 2023: 25; 2024: 201); kaynak alan kullanımlarının Türkçe metinler özelinde tarihlendirme ölçütü olması (Azılı 2024: 27) ve kaynak alanların belirlenme ölçütleri (Görkem 2021: 643-644) oluşturmaktadır. Türk düşüncesinde sıklıkla ele alınan kaynak alanlar; mekân, eşya, yönelim, kültürel ve tarihsel yaşantılar, hayvanlar, bitkiler, kozmoloji, coğrafya, mimari, dokuma, tarım, ticaret, zaman ve zamanın görünümüleri, hareketler, fizyolojik özellikler, yolculuk, hastalık, kavga ve ölümdür (Erdem 2003: 172-253; Gül 2009: 291; Cebeci 2013: 56; Kemal Yunusoğlu 2016: 186-264; Kök 2016a: 300-308; Toprak 2018: 199; Şahan 2018: 1826-1836; Yaylagül Üstünel 2020: 240-248; Tunç 2022: 478; Eker 2021: 40-133). Günlük hayattaki yaşantılardan olan mimari, eserlerdeki kavramsal metaforları oluşturan kaynak alanlardan biridir. Vurgulanacak düşünceye göre söz konusu terimlerin özellikleri kaynak alanlarda öne çıkarılmıştır. Günlük hayattaki yaşantıların çıkarımsal bilgileriyle soyut kavramlar eşleştirilmiştir. Örneğin, tarihsel metinlerden Kutadgu Bilig'deki "kut kapuğ", "bilig kapuğ", "sakış kapuğ" ifadelerinde "kut", "bilig" ve "sakış" kavramlarının insan hayatındaki değiştirici ve dönüştürücü etkilerini ifadede kapının işlevselliğinden yararlanılmıştır. Çünkü kapı gidilecek yere yol açan bölümdür. Dolayısıyla kapı kaynak alanı; kut, bilgi ve düşünceyi değişim ve dönüşüm açısından ifade etmiştir (Kök 2016b: 125; Eker 2021: 872).

Batı literatüründe, kavramsal metafor incelemelerine kaynak alanların ve hedef alanların tematik sınıflandırılması açısından da değinilmiştir. Bu konuyla ilgili Kövecses'in *A Practical Introduction* (2002: 8-23; 23-26) ve *Context in Cultural Linguistics: The Case of Metaphor* (2017: 310-313) eserlerinde ayrıntılı bilgiler verilmektedir. Buna göre insan fizyolojisi, hastalık, sağlık, hayvan, bitki, mimari, araç-gereç, spor, oyun, yiyecek, soğukluk, sıcaklık, aydınlık, karanlık, güç, hareket, yönelim gibi alanlar kaynak alanları; duygu, istek, ahlak, düşünce, ulus, kimlik, politika, ekonomi, insan ilişkileri, iletişim, hayat, ölüm ve din gibi alanlar ise hedef alanları örneklemektedir.

Çalışmanın giriş bölümünde konu alanı, sınırlılıkları ve literatür bilgisi verildikten sonra Kutadgu Bilig'de (KB) geçen mimari terimler Arat'ın Kutadgu Bilig Metin I çevirisinden tanıklanmıştır. Metin aktarmalarında Arat çevirisine bağlı kalınmıştır. Mimari terimlerin tarihî süreçte eserlerde nasıl ve hangi anlamda kullanıldığı başta Clauson (1972)'a ait *An Etymological Dictionary of Pre-Thirteenth Century Turkish* (EDPT) olmak üzere Ercilasun ve Akkoyunlu (2020)'ya ait *Dîvânü Lugâti't-Türk* (DLT) çevirisi, Dankoff (1983)'a ait *Wisdom of Royal Glory* ve Li Yong (2017)'a ait *Doğu Türkçesi Grameri Dizini*'nden tanıklanarak terimlerin kaynak alan görevi gördüğü metaforik ifadeler metin merkezli aktarılmıştır.

KUTADGU BİLİG’DE MİMARİ TERİMLER

Kutadgu Bilig, Türk-İslam dönemine ait en önemli eser olmakla birlikte kültürlerarası etkileşimin yoğun olduğu zamanlarda maddi kültüre dair zengin veriler sunan eşsiz bir kaynaktır. Eserde yer alan “ev”, “eşik”, “kapuğ”, “ul”, “tirgük”, “şatu”, “bağna”, “boğuğ”, “irük”, “taş”, “kaya”, “kayır”, “ediz”, “edizlik” terimleri ev mimarisine; “kuduğ”, “ükek”, “hişar”, “kebit”, “keçig”, “tüşün” terimleri şehir mimarisine; “yula”, “küznğü” gibi ev eşyaları ev mimarisine; “böz”, “çuz”, “ağı”, “kidiz”, “torku”, “barçın”, “harir” gibi çadır ve eşya yapımında kullanılan ve aynı zamanda iç ve dış cepheleri süsleme unsuru olarak kullanılan kumaşlar dönemin estetik anlayışına işaret ederken “kaya”, “yülek”, “kayır”, “bağ” gibi yapı malzemeleri dönemin mimarisindeki teknik geleneği yansıtmaktadır.

Kutadgu Bilig’de şehir kavramı “kend” ve “uluş”¹ sözcükleriyle karşılanmakla birlikte, askeri mimariyi “ükek”, “burc” ve “hişar”²; toplumsal ve ekonomik yaşantıların cereyan ettiği yerleri “kebit”, “mescid”, “muyanlık”, “tüşün”³; ölümün hatırlandığı mekânları “kırim” ve “tüşnek”⁴; su yollarını “keçig” ve “kır”⁵ terimleri karşılamaktadır. Kutadgu Bilig’in saray teşrifatı ve devlet yönetimiyle ilgili bir eser olması, mimari söz varlığını da şekillendirmiştir. Dolayısıyla eserde “karşı”, “ordu”, “saray”⁶ gibi barınma ve yerleşim yerleri bulunurken “ağı”, “kaznak”⁷, “kenç”, “ağılık”, “hazine” gibi ekonomiyle ilgili bölümler ve “tör”, “orun”, “olduruğ”⁸ gibi hiyerarşi bildiren bölümler de bulunmaktadır. Günlük hayatta “ev”⁹ “ew bark” yapısında geçmektedir. “İn”¹⁰ terimi ise ev şeklinde anlamlandırılmıştır. Döneme bakıldığında “ev”; tahta ve ahşap olmak üzere ağaç kaynaklı “eşik”, “kapuğ”, “ul”, “tüp” unsurlarından oluşmaktadır¹¹. “Ediz”, “edizlik” kavramları evlerin inşa süreçlerindeki ölçü terimleridir¹². Kilit olarak anlamlandırılan “bek” ve “berk”¹³; evler veya saraylar için ortak unsurlar “şatu” ve “bağna”¹⁴; Türklerin geleneksel yerleşim unsurlarından “otağ”¹⁵ ve çadırların ayakta durmasını sağlayan “tirgük” Kutadgu Bilig’deki mimari unsurlardır¹⁶. “Ağı”, “çuz”, “ed”, “barçın”, “torku”, “harir” ipekli kumaşları; “kidiz” keçesi (Ercilasun ve Akkoyunlu 2020: 157); “kaşab” Çin kumaşları; “böz” ve “boğuğ” mimari unsurlar içerisindedir¹⁷. Divânü Lugâti’t-Türk’ten takip edildiği kadarıyla barınma yeri olan çadırların dış yapılarında da bu ipek, kumaş ve keçelerden faydalanılmıştır (Kavalçalan 2022: 119). “Haç”, itig”, “yağım”¹⁸ terimleri de yapı ve eşyalarda süsleme geleneğinin olduğunu düşündürmektedir. Taht anlamındaki “kürsi”¹⁹; aydınlatma aracı “yula”²⁰; “küznğü” ve “sırça”²¹ yani aynalar da saray, ev veya çadırlardaki günlük eşyalardandır. “Taş”, “kum”, “kaş”, “toprak”, “titig”, “korum”, “kayan”, “kayır”, “kaya”²² yapı unsurlarının işlenmesi ve tasniflendirilmesinde kullanılan “karmak”, “bağ”²³ araçları ve süreçte oluşacak “irük”²⁴ gibi durumlar mimari kavramlar içinde değerlendirilmiştir.

KUTADGU BİLİĞ'DEKİ MİMARİ TERİMLERİN KAYNAK ALANLARDAKİ GÖRÜNÜMLERİ

Şehir Mimarisi Terimleri

hışar [Ar.]: Steingass (1992: 421) tarafından müstahkem şehir, kale, çevrelenmiş yer olarak tanımlanan "hışar" bir şehri korumak için inşa edilen yüksek duvarlı kalelerdir. KB'de ise yönetim-halk arasındaki bağlantıyı ifadede bir kimlik göstergesidir.

"begig koşnu kılma ya yağğun ögüz

hışarka yakın turma ay köngli tüz

Beye veya taşan nehre komşu olma; hisara yakın durma, ey düriüst kalpli insan." (KB 4546).

keçig: Tarihî dönemlerde kavşak noktası, nehir ve akarsu geçidi anlamlarını taşıyan "keçig" sözcüğü, metaforik bağlamda gidiş ve dönüş yollarını temsil etmiştir (Clauson 1972: 698). Uzak mesafeleri yaklaştıran bir geçit olarak tanımlanan (Ercilasun ve Akkoyunlu 2020: 168) bu kavram KB'de kaynak alan işlevi görerek hedef alandaki "önem" ve "iş bitiricilik" gibi karakteristik özellikleri somutlaştırmıştır.

"kılınçım onğay körse yaşım kiçig

kamuğ beg beğükke meningdin keçig

Tabiatım yumuşak, dikkat edersen, yaşım da küçüktür; fakat bütün bey ve büyüklere giden

yollar benden geçer" (KB 674).

kebit [Soğd.]: Şehir yerleşimine dair unsurlardan biri olan "kebit" (Ercilasun ve Akkoyunlu 2020: 153, 697) bir kaynak alan olarak insanın fiziksel özelliklerini betimlemek üzere kullanılmıştır. KB'de "mağaza" veya "işletme" (Clauson 1972: 688; Dankoff, 1983: 206) olarak tanımlanan bu terim, insanın dış görünüşünü niteleyen metaforik bir karşılık bulmuştur.

"kebit keç bezedim kişi körgüsi

asığ yok kebitte satığ belgüsi

İnsanların göreceği dükkânımı çok iyi süsledim, fakat burada kâr ve ticâretten eser yoktur" (KB 5108).

kır: Tarihsel sözlüklerde dağ sırası, ova veya bozkır anlamlarıyla karşılanan "kır" sözcüğü (Clauson 1972: 641). Divânu Lugâti't-Türk'te suyun kontrolünde kullanılan bir su bendi veya set işlevindedir (2020: 142). Şehir alt yapısını oluşturan bu kavram KB'de "düşmanlık" olgusunu niteleyen kaynak alan görevindedir. Tezcan da bu anlamsal ilişkiyi vurgularken (1981: 49) Dankoff (1983: 151) bu yapıyı, düşman olma deyimi yerine uzaklaşma fiiliyle açıklamıştır.

"adaş köngli sınsa bolur kır yağı

yağı kayda bolsa bolur minğ çoğı

Dostun gönlü kırılrsa, o düşman olur; düşmanı neredeyse bulunduğu yerde çok gürültü olur" (KB 3396).

ükek: Söz konusu kavram burçları, duvarları veya sınırları olan, çevrelenmiş şehirler (Clauson 1972: 105) olarak tanımlanırken, Dankoff (1983: 110) tarafından “kule” veya “kale”; Brockelmann (1954: 87) ve Li (2017: 660) tarafından ise “sandık” anlamlarıyla karşılanmıştır. Dîvânü Lugâti’t-Türk’e (2020: 79) göre şehirleri çevreleyen burçlar şeklinde kaydedilen bu terim, KB’de ise değişkenlik gibi belirli bir karakteristik özelliğini veya insan ruhunun karmaşık durumlarını somutlaştıran metaforik bir işlev üstlenmiştir.

*“ilig boynı kılça ükekçe başı
anğar keç manmaz ukuşluğ kişi
Hükümdârın boynu kıl gibi, başı ise, burç kadardır; akıllı insan ona pek inanmaz”* (KB 2154).

tüşün: Geçici oda, han (Clauson 1972: 565); kervan durağı (Dankoff 1983: 85) veya düşkünler evi, kimsesizler evi, ucuz ev (Li 2017: 642) anlamlarıyla karşılanan “tüşün” kavramı KB’de dünya hayatının geçtiği mekânı niteleyen kaynak alan görevi görür. Bu bağlamda sözcük, dünyanın değersizliğini ve fani doğasını somutlaştıran bir metafor olarak kullanılmıştır.

*“ajun bir түшін ol gürüng bir түшін
bu түшін kopursa түшін ol ajun
Bu dünya bir konak, mezarın ikinci bir konaktır; bundan sonraki ilk konak öteki dünyadır”* (KB 1390).

Saray ve Ev Mimarisi Terimleri

ev: “Ew bark”, “yurt üy” yapılarındaki (Clauson 1972: 4) “ev” ve evi oluşturan eşik ve kapı, soyut kavramları metaforik ifadede önemli kaynak alanlardır. DLT’ye (2020: 54, 78, 198) göre evlerin kerpiç ve ağaçtan inşa edilmesi, ev ile ağaç arasında hem fiziksel hem de kültürel bir bağın oluşmasını sağlamıştır (Ergun 2012: 376). KB’de “börk” kültür nesnesiyle kullanılan “ev” dünyayı (3723) nitelemiştir. “Börk ew” eyvan, kubbe anlamındadır (Dankoff 1983: 161). Kaynak alandaki börkün koniye benzer, sonu görülmez ve azalan ışık miktarı gibi şekilsel özellikleri hedef alandaki dünyanın olumsuz niteliklerini karşılamıştır.

*“karanğku titigsig bu börk ev içi
yaruttı yaşıq birle erklig küci
Bu kubbe evin içi balçıktan yapılmıştır ve karanlıktır; onun hâkim kudreti bunu güneş ile aydınlattı”* (KB 3723).

İnanç bağlamında, “dünya, yabancı dünya” anlamındaki (Dankoff 1983: 155) “dünya evi” ifadesinde evin nitelikleri dünyanın bütün insanlık için bir ev gibi algılanmasını sağlamıştır.

*“apa uçmak içre yidi kör evin
arınğu kılındı bu dünya evin*

Âdem cennet içinde buğday tanesi yedi; bu dünya evi ona bir temizlenme yeri olarak yaratıldı”
(KB 3522).

Cennet ve cehennem kavramları da “ev” açısından nitelenmiştir. Cennet ve cehennem iyi veya kötü amellere sahip insanlara kalıcı bir ikamet olacaktır. Evin nitelikleri cennet ve cehennemin ev veya konut olarak algılanmasını sağlamıştır.

*“iki ev yarattı bu halkı kamuğ
biri atı uçmağ birinin tamuğ
Tanrı bütün bu halk için iki ev yarattı: birinin adı cennet, birinin de cehennemdir”* (KB 3654).

Kara toprak altı ev olarak tanıklanmıştır. Toprağın altındaki ikamet yeri (Dankoff 1983: 86) Türklerin ölümü algılama biçimlerindendir. Türklere göre mezar ile ev arasında farklılık olmamıştır. Ev bu dünyanın, mezarlar diğer dünyanın evidir (Ögel 1995: 28).

*“saray karşı itme ay ilig kutı
anundı sanğa ev kara yir katı
Ey devletli hükümdâr, sen saray ve köşkler yaptıрма; kara toprak altında senin evin hazır”*
(KB 1418).

kapuğ: Eşiğin dışındaki kısmı kapı “temir kapığ”, “tamu kapığ”, “Tengri kapığ” yapılarında geçmektedir (Clauson 1972: 583). Kapılar ahşap yani ağaç kaynaklıdır (Ercilasun ve Akkoyunlu 2020: 146). KB’de soyut kavramları karşılamada önemli kaynak alan kapı, hükümdara ulaşma aracı, yönetimdeki insanların toplandığı, hizmetlilerin ve hizmet etmek isteyenlerin sıralandığı mekândır. Dolayısıyla kapı, hizmeti, sorumluluğu ve hükümdarın makamına giden yolu ifade eder. Kültür unsuru kapı, Türk mitolojisinde gökyüzü ve yeryüzünü bağlayarak Tanrı ile insan arasındaki iletişimi sağlamaktadır. İslami iz düşümü cennet kapısıdır (Ergun 2012: 282). Her iki düşünce şeklinin bulunduğu KB’de kapı, insan için dünyayı iki kısma ayırır. “kut kapuğ”, “devlet kapuğ”, “bayat kapığ” ifadeleri insan için dünya hayatını önce ve sonra olmak üzere ikiye ayıracaktır. Söz konusu ifadeler kaynağını varlıkların fonksiyonel özelliğinden alarak meydana gelen metaforik yapılardır. “Kut kapuğ (945), “devlet kapuğ” (3069) ifadeleri talihin, bahtın açtığı kapılarken (Dankoff 1983: 70, 141) “kapuğ” (595) tek başına hükümdarın huzurunu karşılamaktadır.

*“seza ol sanğa kim tapınsa tapuğ
sezağa tapınsa açar kut kapuğ
Sen herkesin hizmetine lâıyksın; lâıy olana hizmet edilirse, saâdet kapısı açılır”* (KB 945).

*“kıyıksız kiçe tanğda kıldı tapuğ
yaradı tapuğ açtı devlet kapuğ
Yine sadâkatle, sabah-akşam hizmet etti; hizmeti takdir edildi ve saâdet kapıları açıldı”* (KB 3069).

“tapın öz oğurluğ bağırşaklığın
kapuğda asunğıl manğa bol yakın
 Sen uğurlu bir sadâkatle bana hizmet et; dâimâ **kapımda** bulunarak, bana yakın ol” (KB 595).

Siyaset, beylerin kapısında süstür. Siyaset aracılığıyla ülkelerini düzenleyen (Dankoff, 1983: 109) beyler ile dış dünya arasındaki sınır kapı olarak kavramlaştırılmıştır.

“bu **begler kapuğın** siyaset bezer
 siyaset bile beg ilini tüzer
Beylerin kapısını siyâset süsler; bey siyâset ile memleketini düzene koyar” (KB 2130).

“Bilgi”, “düşünce”, “hesap” felsefi kavramları da kapı aracılığıyla kavramlaştırılmıştır. “**Bilig kapğı**” bilgelik kapısı (1813); “**sakış kapğı**” (4378) geometri öğrendikten sonra açılacak olan münecimliğinin kapısı; “**Oklidis kapğı**” (4382) ise cebirde daha ehil hâle gelmek ve buna ulaşmak için ihtiyaç duyulan Oklidis’in bilgisi ve geleneğini ifade etmektedir (Dankoff 1983: 99, 182).

“bayat fazlı birle ağırılar kuluğ
bilig kapğı açlur onğarur yoluğ
 Tanrı kulunu fazıl ve inâyeti ile yükseltir; ona **bilgi kapısı** açılır ve isteği rast gider” (KB 1813).

“bileyin tise sen okı hendese
 açılğay **sakış kapğı** munda basa
 Bunu öğrenmek istersen, hendese (geometri) okumalısın; bundan sonra sana **hesap kapısı** açılır” (KB 4378).

“tağı kolsa cebr-ü muğabel okı
 yime **oklidis kapğı** yetrü toğı
 Daha da istersen, cebir ve mukabele oku; bir de **Oklidis ‘in kapısını** da iyice çal” (KB 4382).

Toplumsal hayatta kullanılan kültürel bir kalıp ve Tanrı’nın evrendeki gücünün yansıması olan “**Tanrı kapısı**” bütün yaratılmışların toplanacağı gerçek mahkemedir (Dankoff 1983: 162).

“**bayat kapğı** tuttum kılur men tapuğ
 kamuğ halk yumitğı bu ol çın kapuğ
 Ben **Tanrı kapısını** tuttum, ona kulluk ediyorum; bütün halkın toplanacağı hakikî kapı budur” (KB 3747).

Ölümün metaforik olarak anlaşıldığı kaynak alanlardan biri de kapıdır. Ölüm kapısı herkesin son nefesini vereceği bir mekândır (Dankoff 1983: 76). Bu kapı kapandığı zaman hayat da sonlanacaktır.

“tözü tın toğırka **ölüm bir kapuğ**

*kirür bu kapuğka yorıglı kamuğ
Bütün canlılar için ölüm bir kapıdır; yürüyenlerin hepsi bu kapıdan geçer” (KB 1134).*

Türk kültüründe yaygın olan iki kapılı dünya metaforunda ölümün de dünya gibi bir kapıya sahip olduğunu, açıldığı zaman bütün yaratılmışların bu kapıdan geçeceği vurgulanmaktadır (Dankoff 1983: 156).

*“kapuğ açtı dünya takı bir kapuğ
ölüm kapğı açlur kirür halk kamuğ
Bir kapı açıldı dünya kapısı; bir kapı daha açılır, o kapı ölüm kapısıdır ve herkes oraya girer” (KB 3531).*

“Bela”, “kaygı”, “huzur” gibi olumlu ve olumsuz soyut duygular da kapı kaynak alanı ile kavramlaştırılmıştır.

*“kayu kul bayatka mansa turup
bela kağgu kapğın özinğe tudı
Hangi kul Tanrıya inanırsa, kendisine belâ ve kaygı kapılarını kapamış olur” (KB 1272).*

*“bu begler kapuğı erej kapğı ol
erej kapğı tutmak öziñg asğı ol
Beylerin kapısı huzur kapısıdır; huzûr kapısına kapılanmak, kendi menfaati icabıdır” (KB 2992).*

işik: Tarihî lehçelerde kapı veya kapıdan ayrı bir yapıdır (Clauson 1972: 260). Ağaçlardan veya ahşaptan yapılan evlerin bir bölümüdür (Ercilasun ve Akkoyunlu 2020: 78). Saray eşiği veya kraliyet eşiği (Dankoff 1983: 54) yönetim bağlamındaki metaforik ifadelerde önemli bir kaynak alandır. Esin (2001: 49) Türklerin mekân tasavvurunu KB’deki eşik kavramıyla bağdaştırmaktadır.

*“kayu sığnu keldi tiledi köşik
kayu keldi öpti iligke işik
Kimi gelip, ona sığındı ve ondan himâye diledi; kimi gelip, onun eşiğini öptü” (KB 451).*

ul: Temel, yapı, toprak zemin anlamlarındaki “ul” KB’de metaforik olarak kullanılmıştır (Clauson 1972: 124; Brockelmann 1954: 85; Li 2017: 648). Evler “ül” denilen duvarlardan oluşmaktadır. (Ercilasun ve Akkoyunlu 2020: 22). KB’de kullanılan en yaygın kaynak alandır. “Beglik” (819), “kônilik” (861), “il” (1772), “tiriglik” (2931), “tapuğ” (3918), “kişilik” (3016) kavramlarıyla kullanılarak kaynağını maddenin fonksiyonlarından alan varlık-madde metaforları oluşturulmuştur. Kaynak alandaki “ul”un özellikleri hedef alandaki beyliğin sürekliliği, dayanıklılığı ve sarsılmazlığı üzerine haritalanır. Bu ifade farklı çevirilerde de beyliğin kökü ve temeli olarak tanımlanmıştır (Dankoff 1983: 66).

*“bu beglik ulı kör könilik turur
köni bolsa begler tiriglik bolur
Bu beyliğin temeli doğrudur; beyler doğru olursa, dünya huzura kavuşur” (KB 819).*

Beyliğin temeli için geçerli metaforik ifade “*könilik*” için de geçerlidir (Dankoff 1983: 67). Hedef alandaki doğruluğu ayakta tutacak unsurlar veya doğruluğun niteliği, kaynak alanda bir evin temelinin özellikleri tarafından kavramlaştırılır.

*“kayunı ayurlar könilik yolu
negü teg bolur bu **könilik ulı**
Hangi yola doğruluk yolu derler; bu **doğruluğun mâhiyeti** nedir”* (KB 861).

Ülke kavramı da evler, binalar olarak tasavvur edilmiştir. “*İl ulı*” ifadesi hükümdarın ülkedeki kurallarının, hükmünün sağlamlığı olarak yorumlanmıştır (Dankoff 1983: 97).

*“tüzüldi törü hem itildi ili
ilig inçke tegdi bekip **il ulı**
Kanunlar vaz’edildi ve memleket düzene girdi; **ülkenin temeli** sağlamlaştı ve hükümdâr
huzûra kavuştu”* (KB 1772).

İnsan hayatı da evler, binalar açısından kavramlaştırılmıştır. Hedef alandaki hayat kavramı kaynak alandaki “*ul*” aracılığıyla bina veya ev olarak kavramlaştırılmıştır.

*“iđiŝçi ya aşçı yig erse kalı
anınğ yası can kör **tiriglik ulı**
Eğer içkici ve aşçı-başılar çiğ olurlarsa, bunların zararı **hayatın esası** olan cana dokunur”* (KB 2931).

İbadet kavramı da ev veya bina olarak kavramlaştırılmıştır. Toplum içindeki gösterişli zahidlik veya münzevilik geçersiz sayılmıştır (Dankoff 1983: 167).

*“budun közi tegse tapuğka kalı
buzuldu bu **tapğunğ** yıkıldı **ulı**
Eğer ibâdet halkın gözü önünde yapılırsa, bu **ibâdet esâssız** ve **mânâsız** olur.”* (KB 3918).

Güvence anlamındaki teminat (Dankoff 1983: 204) sağlam bir binanın temeli gibi olmalıdır. Kaynak alandaki “*ul*” teriminin nitelikleri hedef alandaki teminat, güvence kavramı üzerine haritalanmıştır.

*“selam ol kiŝike selamet yolu
selam kıldı erse uruldu **ulı**
Selâm insana selâmet yoludur; kim selâm verirse, karşısındakine **te’minat** vermiş olur”* (KB 5055).

İnsanlık kavramı da yapı açısından nitelendirilmiştir. Kaynak alanda “*ul*” teriminin kullanılmasının nedeni insanlık kavramının binalar gibi bir temele ve dayanağa sahip olması gerekliliğidir.

*“içi yakşı urdunğ **kişilik ulı**
bu ol çın vefalığ kişiler yolu
İnsanlığın temelini çok iyi tespit ettin; gerçekten vefalı insanların yolu budur”* (KB 3016).

şatu: Gök, yer ve yeraltını birleştiren göğün direği anlayışı söz varlığında sırık, tırgük ve tuğ şeklinde görünmektedir. KB'de sırık, tırgük gibi merdiven de mitolojik kullanıma sahiptir ve ağaç merkezlidir (Ergun 2012: 180-181). Bu bağlamda Oğurmuş'ın ölümü öncesinde gördüğü rüyadaki merdiven motifi yeraltı, yer ve gök arasında köprü görevinde olmakla beraber hayat ve hayatın görünümünü (6052-6053) ve ihtişamı (6043) kavramlaştıran kaynak alandır.

*“şatu tüşte ‘izz ol ağıarı tenġi
birer bağna sayu ağırlık önġi
Rüyada merdiven izzettir, insan yükseldiġi nispette ve her basamak için ayrı bir itibar görür”*
(KB 6043).

*“eğiz bağnalıġ men şatu kördüküm
tırıġlık turur ay kıadaş yördüküm
Gördüğüm, basamaklı yüksek merdiveni, ey kardeş, ben hayat olarak yoruyorum”* (KB 6052).

*“şatununġ başınġa teġi yokladım
yaşımın tükettim tırıġlık yidim
Merdivenin başına kadar yükselmem, yaşımın tükenmesi, hayatın tamamlanmasıdır”* (KB 6053).

baġna: Merdiven basamakları anlamındaki sözcük tarihî dönemlerde “şatu” ile kullanılmıştır (Clauson 1972: 316). Evlerin kapılarına, odalarına, yüksek yerlere ulaşmayı sağlayan (Ercilasun ve Akkoyunlu 2020: 188) “baġna” KB'de hayatın aşamalarını kademe, basamak (Dankoff 1983: 236, 237) açısından anlaşılmasını sağlayan kaynak alandır.

*“şatu kördüm ilig anınġ baġnası
yüz utru uruġluġ eğiz hem yası
Rüyamda bir merdiven gördüm, onun elli basamağı vardı; yüksek ve enli, karşıma dikilmişti”*
(KB 6033).

*“anġar ağıdım emdi birer baġnaça
başınġa teġi bağna sadım neçe
Ben bu basamaklara birer birer basarak, yukarı çıktım; sonuna kadar kaç basamak olduğunu saydım”* (KB 6035).

kudug: Suyu dışarı dağıtan bu arıkların tarihî dönemlerde metaforik kullanımlarına rastlanmıştır (Clauson 1972: 598). Destanlarda saklama, kaçırılma ve yıldız motifidir (Ögel 1995: 67). Yerleşim mimarisinde önemli yeri olan kuyular evlerin bölümlerindendir (Ercilasun ve Akkoyunlu 2020: 218). KB'de sonsuzluk, bilinmezlik anlamlarında olmakla birlikte zorlukları ifade eden miktar metaforudur. Dünyanın olumsuz özellikleriyle kuyunun karanlıġı ve derinliġi arasında bilişsel bağlantılarla kavramsal bir metafor oluşturulmuştur (5423, 6011).

“bu dünya tünek ol karanğku **kuğuğ**
bela mihnet ol barça munda yoğuğ
Bu dünya bir zindan, karanlık bir **kuyudur**; burası dâima belâ, mihnet ve felâketler ile
doludur” (KB 5423).

“yıl ülgî küz erse er erse orut
kara körse tağ ya **kuğuğ** körse üt
Yılın mevsimi güz ve insan da geçkin bir yaşta ise, rüyâsında siyah, dağ, **kuyu** veya çukur
görürse” (KB 6011).

tirgük: Evleri ve çadırları ayakta tutan unsur (Ercilasun ve Akkoyunlu 2020: 164), gökyüzünün sütunları (Dankoff 1983: 153) ve toplanma noktasıdır (Brockelmann 1954: 109; Li 2017: 613). İslamiyet’ten önce “**tirgük**”, gök, yer ve yeraltını birleştirir. İslami inançta hayat ağacı, bu üç alemini birleştiren demir direktir. Tanrı’nın yarattığı kutlu varlıktır ve insan için ibret alınacak yoldur (Ögel 2010: 246). Orta Asya ve Sibirya mitolojilerinde hayat ağacı (Ögel 2010: 598); Yakut mitolojisinde göğün direği, yer ve gök yaratılırken dünyadan kutup yıldızına kadar uzanan demir ağaçtır (Ögel 1995: 172). Esin (1978: 107, 109) Budist mimari unsuru “*stupa*” kelimesine “**tirgük**” karşılığını verir. Ergun (2012: 180) İslami inançta hayat ağacına işaret eden gök direğinin kültürel sürekliliğini Karahanlı Türkçesi eserleri üzerinden ifade eder. “**Tirgük**” Tanrıyla iletişimi sağlayan kutsal ağaçla eşdeğerdir. Eski Türk inancındaki “**tirgük**”, KB’de hanın tuğu taşınırken dinin direği ve göğün direğiyle; DLT’de çadır direğiyle özdeşleşir. “*Kanun göğün direğidir*” metaforik ifadesinde “**tirgük**”, yer altı, yer ve gökyüzünü ayakta tutar. Kanun direğinin bozulmasıyla üç evren yok olur. Göğün direkler üstünde durduğu düşüncesi doğrudan verildiği için hayat ağacı anlayışı yoktur. Çünkü, İslamiyet düşüncesinde gökler direkler olmadan durmaktadır. Kanun ve gümüşün ülkenin direkleri olarak ifadesiyle yurt kavramı bina veya çadır mekânı olarak kavramlaştırılmıştır.

“bu **kök tirgüki** ol könîlik törü
törü artasa kök turumaz örü
Adâlete istinat eden kanun bu **göğün direğidir**; kanun bozulursa, gök yerinde duramaz” (KB 3463).

Kanunların olmaması durumunda yedi kat düzen yok olacaktır. Türk düşüncesindeki “**kök tirgüki**” kültürel kalıbıyla İslamiyet’in düşünce yapısı harmanlanmıştır. Bu beytin farklı bir iz düşümünde de peygamber ve âlimler gerçek inancın direkleri olarak görülmüştür (Dankoff 1983: 181).

“bular ol **hakikat bu din tirgüki**
olar bilgi ol çin şeri’at köki
Bu **dinin direği** gerçekten bunlardır; doğru şeriatin temeli bunların bilgisidir” (KB 4345).

tüp: Ağaçların ve bitkilerin kökü “**tüp**” yapı temelini, denizlerin dip noktasını veya köken belirtmekle (Clauson 1972: 434) birlikte bir evi oluşturan duvar temelidir

(Ercilasun ve Akkoyunlu 2020: 396, 910). “İl” kavramıyla kullanılarak ülke binası metaforu oluşturulmuştur (2132). Sonraki beyitlerin takibiyle kanun ve gümüş de ülke binasının temeli (Dankoff 1983: 109; Brockelmann 1954: 340; Li 2017: 640) durumundadır.

*“bu il tutruķı hem tüpi beklıki
iki nenġ turur aşı yıldız köki*

Memleketin direġi, temeli, saġlamlıġı, esâsı ve kökü iki ŗeye baġlıdır” (KB 2132).

töz: EDPT’de sözcüġe verilen “root, basis, origin” karşıllıkları mimari kavram alanıyla ilgilidir. Aġaç ile ev arasındaki baġlantıyla “töz” sözcüġü de mimari kavram alanında deġerlendirilmiştir. Tarihi lehçelerde “töz yıldıız”, “töz yıldıız nom” yapılarında kullanılmakla birlikte; insan soyu, kökeni, karakteristik özellikleri için kullanılmıştır (1972: 571). KB’deki “töz” söz kavramını yapı temeli (1779) olarak kavramlaştırmıştır. “Ajun tözi” ile hükümdara hitap edilir (2758). Böylelikle bey dünyayı taşıyan temel olarak kavramlaştırılmıştır (Dankoff 1983: 130). KB’de aġaç kökü veya bina temeli olarak görülen töz, eski Türkçede ve Anadolu’daki varyantlarında alt, aşıaġı, dip, esas, öz, asıl, cevher, tabiat, asli cevher anlamlarındadır (Ergun 2012: 311).

*“negü ter eşıtgıl ıla beg sözi
sözün ma’nisi ol sözüñke tözi*

İla beyi ne der, dinle; bu sözün mânası senin sözlerine temel olsun” (KB 1779).

*“negü tir eşıtgıl bağırsak sözi
bu söz işke tutġıl ay ajun tözi*

Samimi insan ne der, dinle; ey dünyanın temeli, bu söze göre hareket et” (KB 2758).

kök: Tarihi dönemlerde temel ve mecaz anlamlarda kullanılan, gök, maden, ot, bitki örtüsü anlamlarındaki “kök” sözcüġünün köken, soy metaforik kullanımlarına Oġuz-Kıpçak sahasında ve KB’de rastlanmıştır (Clauson 1972: 708). DLT’de (2020: 146) tanıklanan aġaç ve ev arasındaki baġlantıyla “kök” terimi de mimari kavram alanında deġerlendirilmiştir.

Kutsal aġaç unsuru kök, KB’de kullanılan önemli kaynak alanlardandır. KB’de aġaç, kutsal vatana işaret eden metaforik kullanımlara sahiptir. Yönetim baġlamında ihtiyat, dikkat, kanun (2015, 5258) aġaç kökleri şeklinde kavramlaştırılırken bu köklere sahip “il” de ülke aġacı şeklinde ifade edilmiştir (bk. Dankoff 1983: 106, 211).

*“iki nenġ turur ilke bağı beki
biri saġlıķ ol bir törü il köki*

Bir memleketin bağı ve kilidi iki ŗeyden ibarettir; biri -ihtiyatlılık, -biri kanun; bunlar esastır” (KB 2015).

*“bu beglik köki saķ oduġluk turur
taķı bir ajun kolsa mundın bulur*

Beyliğin kökü ihtiyatlı olmak ve uyanık durmaktır; bir dünya daha istersen, onu da bunlarla bulursun” (KB 5258).

Gümüş, vezir, kanun (2132, 2133, 2183) ise ağaç kökleridir. Dankoff (1983: 109)’un b. 2132’de kök kaynak alanına karşılık kullandığı “*foundation*”²⁵ sözcüğü için ilk anlam yapı kavram alanındadır.

“bu il tutruķi hem tüpi bekliki
iki nenġ turur aşı yıldız **köki**
Memleketin direġi, temeli, sağlamlıġı, esâsı ve **kökü** iki ūeye baġlıdır” (KB 2132).

“birisi buđunķa **törü ol** ülüū
birisi er atķa ülese **kümüū**
Bunlardan biri halkın hakkı olan kanun, diġeri de hizmette bulunanlara daġıtılan gümüūtür” (KB 2133).

“vezir ol yüdüġli bu begler yükin
vezir ol bekütüġli **beglik kökin**
Beylerin yükünü yüklenen vezirdir; **beyliğin temelini** sağlamaūıran da vezirdir” (KB 2183).

İnanç bağlamında kanun kavramını ifadede “*kök*” kaynak alandır. Kanun ağaç, hizmetkârlar, peygamber ve âlimler bu kanun ağacının kökleridir. Dankoff (1983: 181) bu beyitteki “*kök*” için temel, yapı anlamındaki “*foundation*” sözcüğünü kullanmıştır. Ayrıca “*tirgük*” sözcüğü beyitteki kök sözcüğünü yapı unsuru olarak değerlendirmemizi sağlamıştır.

“bular ol ĥaķıķat bu din tirgüki
olar bilgi ol çın **ūeri ‘at köki**
Bu dinin direġi gerçekten bunlardır; doġru **ūeriatin temeli** bunların bilgisidir” (KB 4345).

bek: Tarihî dönemlerde katı, duraġan, belli etmemek anlamlarında ve bir miktar belirleyicisi (Clauson 1972: 323; Brockelmann 1954: 37; Li 2017: 205; Dankoff 1983: 71) “*bek*”, “*berk*” kilit anlamlandırmasıyla (KBD 1979: 72) evin iç düzeniyle ilgili terim olarak değerlendirilebilir (Ercilasun ve Akkoyunlu 2020: 482). KB’de “*bek*”, “*berk*” sözcükleri ūans, talih (436), kalıcılık (2015) ve sır saklayıcılık (971) gibi karakteristik özellikleri karşılamıştır.

“iliġ köz kulaķ tuttı ilde ķamug
açıldı anġar barķa **beklig ķapuġ**
Hükümdar bütün memlekete göz kulaķ kesildi; ona bütün **kilitli kapılar** açıldı” (KB 436).

“iki nenġ turur **ilke** baġı **beki**
biri saklık ol bir törü il köki
Bir **memleketin** baġı ve **kilidi** iki ūeyden ibarettir; biri ihtiyatlılık, biri kanun; bunlar esastır” (KB 2015).

"bilgisiz **tili** tutçu **berklig** kerek

biliglig kişi tilke erklig kerek

Bilgisizin **dili** dâima **kilitli olmalı** ve bilgili insan da diline hâkim bulunmalıdır" (KB 971).

ağı: XI. yüzyıldan itibaren ipek kumaşları ve değerli hazineleri karşılayan sözcük "**ağı barım**", "**ağı tawar**", "**ağı çuz**", "**ağı kaznak**", "**ağı atlas**" yapılarında geçmektedir (Clauson 1972: 78). Kıymetli oluşuyla statü ve kimlik göstergesidir (Ercilasun ve Akkoyunlu 2020: 43, 157, 203, 211). Gelin odası veya çardak gibi evin bölümlerinde süsleme unsuru (Ercilasun ve Akkoyunlu 2020: 199, 230) olarak kullanılmasından dolayı mimari kavram alanında değerlendirilmiştir. Soyluluk ve asillik olarak tanımlanan (Dankoff 1983: 144) "**ağı**" değerli oluşuyla zamanla olumlu karakteristik özellikleri karşılamıştır.

"negü ter eşitgil ay **aslı ağı**

kara könglin avlar begi yarlığı

Dinle, **aslı sırmalı ipek gibi temiz ve kıymetli olan** ne der: beyin fermanı halkın gönlünü avlar" (KB 3181).

barçın: İpek ve ipeğin ham maddesi için kullanılan barçın zamanla hazine ve altınla işlenmiş kumaşlar için kullanılmıştır (Clauson 1972: 358). Ticari ve mimari unsur "**barçın**" ipekli (Ercilasun ve Akkoyunlu 2020: 90, 223), altın brokar veya sırmalı kumaştır (Dankoff 1983: 57; Brockelmann 1954: 2; Li 2017: 193). Mimari kavram alanında değerlendirilmesinin nedeni evlerde süsleme unsuru olarak kullanılmasıdır. "**Ağı**" gibi "**barçın**" da değerli oluşu nedeniyle statü ve kimlik göstergesidir. KB'de sözün değeri, "**barçın**" yani ipeğin niteliğinden hareketle kavramlaştırılmıştır.

"yime yakşı aymış biliglig sözi

biliglig sözi körse **barçın** tözi

Yine bilgili ne güzel söylemiş; bilen insanın sözü, dikkat edersen, **değerli bir metâa** benzer" (KB 555).

çuz: Kırmızı ve siyah renklerde altın işlemeli, sırmalı Çin ipeğidir. Tarihî dönemlerde "**ağı çuz**", "**çuz atlas**" kullanımlarında geçen sözcük, ince keten, kanvas ve saten kumaşları karşılamıştır. (Clauson 1972: 431-432). Ticari meta da olan "**çuz**" (Ercilasun ve Akkoyunlu 2020: 142, 208, 630) KB'de değer duygusunu karşılayan kaynak alandır.

"yana kelgil emdi yigitlik manğa sen

ayada tutayın **ağı çuz** töşettim

Ey gençlik, sen bana şimdi tekrar gel; ben seni el üstünde tutayım; bak, senin için ipekliler ve **sırmalar** döşettim" (KB 6523).

harir [Ar.]: İpek, ipekten kıyafet, elbise (Steingas 1992: 418) ve altın sırmalı kumaş anlamındaki harir (Dankoff 1983: 228) KB'de dünyadaki güzellikleri kavramlaştırmıştır.

“ağı keçti **harir** özünğ örtti öz
sini yanğsağuçı körüp kamdı köz
Sen **sırma** giydin ve vücûdunu ipekler ile örttün; hased edenlerin gözleri sana bakıp, kamaştı”
(KB 5799).

kidiz: Keçe (Clauson 1972: 707), yün (Dankoff 1983: 184) anlamlarındaki kidiz Türkmen çadırlarının duvarlarında, perde ve örtü olarak (Ercilasun ve Akkoyunlu 2020: 259, 461) kullanılmasıyla önemli bir mimari unsurdur. KB’de hedef alanda vurgulanmak istenen varlık ve zenginliği ifade eden kaynak alandır.

“kımız süt ya yünğ yağ ya yoğrut kurut
yağım ya **kidiz** hem erej evke tut
Kımız, süt yahut yün, yağ veya yoğurt ve peynir ile evin rahatını te’min eden yaygı veya
keçe hep bunlardan gelir” (KB 4442).

torku: Genel çerçevede ipek (Brockelmann 1954: 87; Dankoff 1983: 165; Li 2017: 624); Uygur Budist metinlerde eşgüti; sivil belgelerde torkun; Çin-Uygur belgelerinde lun; DLT’de harir; KB’de yağız yeri kaplayan yeşil ipektir (b. 68). Yeşil ipek kullanımı hükümdara övgüdür. Huy ve davranışlar içinse torku kullanılmıştır (4098). Çağatay döneminde fermanları bir arada tutan renkli ipekli kumaş; Kıpçak döneminde yünlü kumaştır (Clauson 1972: 539). “Ağı” ve “barçın” gibi “torku” da dönemin ticari metası ve kimlik göstergesidir (Ercilasun ve Akkoyunlu 2020: 185). KB’de kişiler arası iletişim süreçlerinin niteliğini (3846) ve zamanın görünümünü ifade (3288) kaynak alandır.

“ayur bu kadaşınğ irig sözlemiş
anğar **torku** ıdtım tiken çıknemiş
Kardeşin çok haşın cevap vermiş; ben ona **ipek** gönderdim, o ise, diken işlemiş dedi” (KB 3846).

“tuma **torku kalkan** kötürdi uşun
yaruk yüz küler teg yarudı ajun
Yüzünü örten **ipek kalkan** sıyrıldı; gülen parlak yüz gibi, dünya aydınlandı” (KB 3288).

böz: Uygurlarda kıyafetlerin yapıldığı pamuklu kumaş “böz” değerli sayılıyordu. KB’de ölümü nitelemek için kullanılan sözcük zamanla ucuz, ince pamuklu kumaşlar için kullanılmıştır (Clauson 1972: 389). Dokunmuş bez, kumaş (Ercilasun ve Akkoyunlu 2020: 8, 23, 78) anlamındaki böz, KB’de değersizliği de kavramlaştırmıştır. Bazı çevirilerde “kefen için iki bez parçası” (Dankoff 1983: 80) anlamı doğrudan kullanılmıştır.

“kamuğ dünya bolsa biregüke tüz
kalır dünya ülgı tegir **iki böz**
Bir insan bütün dünyaya tamamen sâhip olsa bile, sonunda dünya kalır; onun kısmetine
ancak **iki bez** düşer” (KB 1238).

körk: Tarihî metinlerde yüz güzelliği, herhangi bir nesnenin veya mekânın güzelliğini karşılamıştır (Clauson 1972: 741; DLT 152, 339). “*Kapuğ körki*” ifadesindeki kaynak alan “*körk*”, hedef alanda övünç kaynağı olma, talihe kapı açma (Dankoff 1983: 91, 124) anlamlarını kavramlaştırmıştır.

“adın ma iki nenğ **kapuğ körki** ol
beğütür beg atın açar kutka yol
Şu iki şey de **kapının süsüdür**; bunlar beyin adını büyütür ve saadete yol açar” (KB 2554).

beğizlig: Sözcüğün anlamsal olarak karşıladığı süslemeler boyanarak yapılmaktadır (Clauson 1972: 310). DLT’de (2020: 222) bezenmiş, süslü anlamındadır. Bu dönemde evlerin iç ve dış cephelerinde var olan süslemelerin boyanarak yapıldığı düşünülmektedir. İnşa anlayışındaki bu gelenek KB’de insan ruhunun dünyadaki yeri için kaynak alan görevindedir. Mücevher (Dankoff 1983: 142, 203) olarak da anlandırılmıştır.

“et öznünğ evi ol **beğizlig** eviñg
süzük can evi ol beğiz teg teniñg
Bu süslü evin vücudun evidir o heykel gibi vücudun temiz ruhun evidir” (KB 1524).

boğuğ: İpek kumaşların ve doğanın renkleri, kök boya, boya veya renk (Ercilasun ve Akkoyunlu 2020: 591, 236; Clauson 1972: 302; Dankoff 1983: 104; Brockelmann 1954: 264; Li 2017: 231) anlamındadır. Dönemin evlerindeki dış ve iç cephelerde “*aşu*” veya “*kök boya*” aracılığıyla süslemeler yapılmaktadır (Atalay 2021: 89, 398). KB’de “*bodug*” karakteristik özelliklere işaret eden kaynak alandır.

“kılınç edğü erdem kerek minğ tümen
atı edğü bolsa **tutunsa boğuğ**
Adının iyiye çıkması ve **boyanın tutması için**, iyi tavır ve hareket ile binlerce fazilet
lâzımdır” (KB 1957).

Eşyalar

yula: Meşale, ışık, lamba, kandil anlamlarındaki sözcük tarihî dönemlerde huzuru, sakinliği ve aklı nitelemiştir (Clauson 1972: 919; Dankoff 1983: 48; Brockelmann 1954: 86, 350; Li 2017: 712). Günlük hayatta kullanılan aydınlatma aracı “*yula*” (Ercilasun ve Akkoyunlu 2020: 98, 358) KB’de aklın insan hayatındaki yerini göstermesi açısından kaynak alan olarak kullanılmıştır.

“**ukuš ol yula teg karanğku tüni**
bilig ol yaruıkluğ yaruttı sini
Akıl karanlık gecede bir meş’ale gibidir; bilgi seni aydınlatan bir ışıktır” (KB 288).

küzñgü: Ayna anlamını taşımaktadır (Clauson 1972: 761). KB’de yakınlık ve gerçeklik açısından ayna olarak görülmesi veya örnek alınması gereken kişiler için kaynak alan görevindedir (Dankoff 1983: 222).

*“bağırsak kişi özke küznü bolur
anğar baksa kılğ yangını tüzgü bolur
İçten bağılı olan kimse insana ayna olur; insan ona bakarak, tabiat ve tavrını düzeltebilir”
(KB 5619).*

sırça: Tarihî dönemlerde kırılğan eşyalar sırça, sırığa olarak nitelendirilmiştir. (Clauson 1972: 846; Ercilasun ve Akkoyunlu 2020: 214; Dankoff 1983: 151; 190). KB’de gönlün kırılğanlığı sırçanın nitelikleri açısından kavramlaştırılmıştır.

*“sırınğa sakışı turur bu köngül
içi keç küdez sınması ay oğul
Gönül sırça gibidir; ey oğul, onu çok iyi muhâfaza et, kırılmasın” (KB 3394).*

Yapı, Ölçü ve İnşa Araç-Gereçleri

bağ: Bağ, boyun bağı, kemer, balya, sargı, zincir anlamlarındaki “bag”, varlıkları bir arada tutan sicim, odun demeti veya destek işlevlerindedir (Clauson 1972: 310-311; Dankoff 1983: 106). DLT’de (2020: 410) odun vb. şeyler için kullanılması bağın inşa süreçlerinde samanları veya kerpiç tuğlaları tasniflemede kullanıldığı ihtimalini akla getirmektedir. KB’de bu özelliklerinden dolayı “bag” memleketi bir arada tutan ihtiyat ve kanun kavramlarını karşılamıştır.

*“iki nenğ turur ilke bağı beki
biri saklık ol bir törü il köki
Bir memleketin bağı ve kilidi iki şeyden ibarettir; biri ihtiyatlılık, biri kanun; bunlar esastır”
(KB 2015).*

taş: “Bengü taş”, “bitig taş” yapılarındaki sözcük çoğunlukla temel anlamlarında kullanılmıştır (Clauson 1972: 561). Kerpiç yanında taş da inşa malzemesi olarak kullanılmıştır (Ercilasun ve Akkoyunlu 2020: 409; Ercilasun 2019: 29). KB’de soyut kavramları nitelik ve miktar açısından kavramlaştırmıştır. Kullanılmayan bilginin değersizliği (212). Yerin altındaki altının değersizliği (213) (Dankoff 1983: 86); kargaşa ve bulanıklık (830); olumsuzluk, acımasızlık ve gurur (3888, 4988) taş ve türevleriyle kavramlaştırılmıştır.

*“tenğizdin çıkarmasa yinçü kişi
kerek yinçü bolsun kerek say taşı
İnsan inciye denizden çıkarmadıkça o ister inci olsun ister çakıl taşı farketmez” (KB 212).*

*“yağız yir katındaki altın taş ol
kalı çıksa begler başında tuş ol
Kara toprak altındaki altın taştan farksızdır; oradan çıkınca beylerin başında tuğ tokası olur” (KB 213).*

*kayı ilke tegse meninğ bu törüm
ol il barça itlür taş erse korum*

Benim bu kanunum hangi memlekete erişirse, o memleket baştan başa **taşlık** ve kayalık dahi olsa, hep düzene girer” (KB 830).

“ilig aydı ıdım bitig bir yol
bitigke yanut kıldı **taş teg** tolı
Hükümdâr dedi: Bir defa mektup gönderdim, bu mektûba **taş** ve dolu **gibi** cevap verdi” (KB 3888).

“munıḡda yası yok sanḡa ay kadaş
bolu bir manḡa sen **aya baḡrı taş**
Ey kardeş, bundan sana bir zarar gelmez; **ey taş yürekli insan**, bir defa da benim sözümü dinle” (KB 4988).

irük: Duvardaki gedik ve çatlak anlamındaki terim (Clauson 1972: 222; Ercilasun ve Akkoyunlu 2020: 33) KB’de duyguları, meydana gelen olayları ifadede kaynak alan görevindedir. Düşüş, gerileme, çöküş (5906) (Dankoff 1983: 231); bütüne ulaşamamak (1576) (Dankoff 1983: 112) anlamlarını kavramlaştırmıştır.

“kuruḡ kaldı ornu irildi işim
irükler bütürgü kanı bir kişim
Arkadaşım kayboldu, yeri boş kaldı; hani bu **boşluğu** dolduracak bir insan” (KB 1576).

“kayu beg bu dört iş tükel kılmasa
irüklük kirür ilke anda basa
Eğer hangi bir bey bu dört şeyi tam olarak yerine getirmezse, memleket **inhitâta** doğru gider” (KB 5906).

ediz: EDPT (1972: 73-74)’de “yüksek/ high”, “yüce” anlamlarına gelen sözcük Uygur Türkçesi döneminde de “yüce” anlamlarına gelmektedir. Tarihsel süreçte fiziki anlamda yükseklik belirten sözcük, KB’de görüleceği üzere karakteristik özellikleri ifadede kullanılmıştır. (Clauson 1972: 73).

“negü tir eşitgil ay bilgi tenḡiz
uḡuşluḡ amul könḡli yüksek **ediz**
Dinle, bilgisi deryalar kadar geniş, mütevazı, gönüllü alçak, fakat; kendisi **yüksek** olan insan ne der” (KB 4998).

edizlik: EDPT (1972: 74) ve DLT’de (2020: 78) mimari bir ölçü niteleyicisi olarak yükseklik ve irtifa anlamlarıyla kaydedilen bu kavram KB’de karakteristik özellikleri niteleyen kaynak alan işlevi görmüştür. Bu bağlamda sözcük, kutsal bir mekân kadar yüksek bir ruhun niteliğini ifadede kullanılmıştır.

“**edizlik** tiledi süzük can turuḡ
uçup bardı can kaldı kalbüd kuruḡ
Saf ve temiz ruhu **yükselmek** diledi; ruhu uçtu gitti, boş bir kalıp kaldı” (KB 1521).

kaya: Tarihî dönemlerde “benkü kaya”, “kuruğ kaya” yapılarında kullanılmıştır. Çorak, kurak, kayalık dağlar, falezler (Clauson 1972: 674; Dankoff 1983: 95; Ercilasun ve Akkoyunlu 2020: 34, 351, 356) anlamındaki sözcük KB’de kişinin duyduğu güven ve gururu için kullanılmıştır.

“kiminḡ bolsa koldaş adaşı telim
anunḡ arkası bek **kaya** ol yalım
Kimin arkadaşı ve dostu çok ise, o arkasını sağlam ve yalçın bir **kayaya** dayanmış demektir”
(KB 1698).

“kögüz kerdim ança yağı sanmış er teg
küvöz teg kür erip **kaya teg kağıttım**
Düşmanına galip gelen insan gibi, öylesine göğüs kabarttım; **mağrur insan gibi**, kabadayı
olup, **kaya** gibi karşılarına dikildim” (KB 6539).

kayır: Bataklık, tuzlu topraklardan oluşan bozkırlar, nehirlerin içindeki kum yığınları veya yumuşak düz zemin, çakıl taşı ve kum anlamlarındadır (Clauson 1972: 678; Brockelmann 1954: 87; Li 2017: 501). Kaşgarlı, bu yapının yumuşak zeminli toprak olduğunu ve bu kumun akışkan yapıda olduğunu belirtmiştir (Ercilasun ve Akkoyunlu 2020: 81, 695). Bu anlamından dolayı “**kayır**” insandaki uyum karakterini kavramlaştırmada kaynak alan görevindedir.

“küdezdi nenḡin ked özin sakladı
tapındı **kayırça** kıyık kılmağı
Hükümdarın malını iyi idâre etti, kendi çıkarını düşünmedi; hizmette **kıl kadar** eğrilik
göstermedi” (KB 1723).

korum: Büyük kaya parçası, taş yığını, çakıl, yamaç anlamındaki sözcük zenginliğin de ifadesi olmakla (Clauson 1972: 660; Ercilasun ve Akkoyunlu 2020: 171, 376; Dankoff 1983: 66; Brockelmann 1954: 55; Li 2017: 524) birlikte KB’de zorluk kavramı için kaynak alan görevindedir.

“kayu ilke tegse meninḡ bu törüm
ol il barça itlür taş erse **korum**
Benim bu kanunum hangi memleketeye erişirse, o memleket baştan başa taşlık ve **kayalık** dahi
olsa, hep düzene girer” (KB 830).

kum: Uygur Türkçesinde yer, zemin anlamlarındaki sözcük aynı zamanda miktar belirleyicisidir. Karahanlı Türkçesinde geçen kum tanesi veya suyu kurutan kum yığınları, değersizliği ifadede kaynak alan görevindedir (Ercilasun ve Akkoyunlu 2020: 42, 97, 106, 147; Clauson 1972: 625; Brockelmann 1954: 85-86; Li 2017: 529). B. 975’te geçen “**kum**” ve b. 3626’daki “**kuruğ kum**” (Dankoff 1983: 71, 159) değersizliği ve tamahkârlığı karşılayan kaynak alandır.

“biligsiz kişi könḡli **kum teg turur**
ögüz kirse tolmağ ap ot yem önür

Bilgisiz insanın gönlü **kumsal gibidir**; nehir aksa, dolmaz; orada ot ve yem bitmez" (KB 975).

"**kuruğ kumka** okşar bu yalnışuk özi
ögüz kirse toğmaz bu sukluk közi
Bu insan **kuru kuma** benzer; onun tamahkâr gözü derya girse, doymaz" (KB 3626).

titig: Çamur ve balçık anlamındaki "titig" ev yapımının temel malzemelerindendir (Clauson 1972: 455). DLT'de (2020: 23, 77) ocak ve testi yapmak için ayrı çamurlar kullanıldığı bildirilmektedir. KB'de "titig" dünyanın karanlık ve tahammülsüz niteliğini kavramlaştırmada kaynak alan görevindedir.

k aranışku **titigsig** bu börk ev içi
yarutttı yaşık birle erklig küci
Bu kubbe evin içi balçıktan yapılmıştır ve karanlıktır; onun hâkim kudreti bunu güneş ile aydınlattı" (KB 3723).

toprak: Kuru zemin, yeryüzü, şehir, yerleşim yeri anlamları yanında ölümü de karşılamıştır (Clauson 1972: 443). DLT'de (2020: 37, 53, 382) ise yığılmış toprak, topraktan tepe örnekleri bulunmaktadır. Seramik sanatında ve evlerin inşasında harç unsuru olarak kullanılan toprak KB'de yok olma sürecini kavramlaştırmıştır.

"isiz edgüler ölse **toprak bolur**
neçe bolsa toprak kör atı kalur
iyi veya kötü, ölünce, hep **toprak olur**; fakat ne kadar toprak olsalar bile, adları kalır" (KB 1790).

yölek: Destek, payanda anlamındaki sözcük metaforik olarak da kullanılmıştır (Clauson 1972; Dankoff 1983: 229). DLT'de (2020: 364) "yölegü" olarak geçen sözcük "bir şeyi desteklemek için kullanılan nesne, destek" anlamındadır. Kaşgarlı'nın verdiği bu tanımlamadan "yölegü" nesnesinin inşa süreçlerinde bir yapıyı desteklemede kullanıldığı düşünülmektedir. B. 5819'da ise sözcüğün bu özellikleri hedef alanda verilmek istenen yardım, karşılıksız iyilik kavramlarını karşılamıştır.

"özüm koğtı emdi bu arzu tilek
bayat ok bolu birsü arka **yölek**
imdi ben bu arzumdan vazgeçtim, Tanrı bana destek ve **yardımcı** olsun" (KB 5819).

SONUÇ

KB'de metaforik ifadelerin kaynak alanlarında kullanılan terimlerden biri de mimaridir. Eserde bazı düşünceler ifade edilirken bir şehir veya ev bütün unsurlarıyla kaynak alan görevi görmektedir. Düşünce inşasında kullanılan bu terimler, dönemin mimari anlayışını da göstermektedir. Bu çalışmada KB'deki kavramsal metaforlara kaynaklık eden kırk altı mimari terim "Şehir Mimarisi Terimleri", "Saray ve Ev Mimarisi Terimleri", "Eşyalar", "Yapı, Ölçü ve İnşa Araç-Gereçleri" olmak üzere dört

başlıkta değerlendirilmiştir. Bu bağlamda on üç metafor ve bunlara kaynaklık eden seksen beş metaforik ifade bulunmaktadır.

Soyut Kavramlar Değerli Kumaşlardır: 555, 1238, 3181, 3288, 3846, 4442, 5799, 6523.

Soyut Kavramlar Süsleme Unsurlarıdır: 1524, 1957, 2554.

Soyut Kavramlar Yapı Unsurlarıdır: 830, 975, 1723, 1790, 3723, 3888, 4988, 5819, 6530.

Somut Kavramlar Yapı Unsurlarıdır: 212, 213, 1698, 3626.

Soyut Kavramlar İnşa Araçlarıdır: 2015.

Soyut Kavramlar Yerleşim Mekânlarıdır: 436, 595, 819, 861, 945, 971, 1134, 1272, 1418, 1772, 1779, 1813, 2130, 2132, 2183, 2758, 2931, 2992, 3016, 3069, 3463, 3518, 3531, 3654, 3747, 4345, 4378, 4382, 5055, 5258, 6011, 6033, 6035, 6043, 6052, 6053.

Somut Kavramlar Yerleşim Mekânlarıdır: 451, 830, 1790, 3522, 3723, 5423, 6539.

Soyut Kavramlar Şehrin Bölümleridir: 674, 4546

Somut Kavramlar Şehrin Bölümleridir: 1390, 2154, 3396, 5108.

Soyut Kavramlar Eşyalardır: 288, 3394.

Somut Kavramlar Eşyalardır: 5619.

Soyut Kavramlar Yüksekliklerdir: 1521, 4998.

Soyut Kavramlar Yapı Aksaklıklarıdır: 1576, 5906.

Söz konusu metaforik ifadelerin tipolojisi isim (595, 1418, 5055, 5108, 6053, 6033, 6035, 6043, 6011, 6523, 5799, 4442, 3846, 1238, 212, 1576, 5906); isim + *bol*-(3396); isim + *ol* (213, 1390, 1134, 5423, 1698, 3394); isim + *teg* (3888, 975, 288, 6539); isim + *erse* (830); isim + {+çA} (1723); isim + fiil (3626); isim + isim + {Ø} (555, 1390, 3723, 6052); isim + isim (3723, 3522, 945, 3069, 2130, 1813, 4378, 4382, 3747, 3531, 1272, 2992, 819, 861, 1772, 2931, 2154, 3918, 3016, 3463, 4345, 2132, 2758, 2015, 5258, 2183, 4988, 4345, 3181, 2554); deyim (1957, 1790, 5819, 5619, 4998, 1521); sıfat + isim (3288) şeklindedir. Beyitlerde anlamsal ilişkiler sonucu oluşan metaforik yapılarla (4546, 436, 971, 674, 3654) birlikte isim + isim yapısındaki metaforik ifadelerde hâl eklerinin nöbetleşe kullanımları söz konusudur (451, 1779, 2015).

İsim + *ol*; isim + *turur*; isim + *teg* yapılarının metafor olup olamayacağı eleştirilse de bu yapıların metaforik ifade oluşturma işlevleri bulunmaktadır. Benzetme olarak adlandırılan bu yapılar, metaforların ilk aşamaları ve çeşitlerinden biri olarak da görülmektedir (Aka, 2022: 13, 29; Aslan 2024: 138-139). Kavramsal metaforlar iki kavram arasındaki özellik aktarımıdır. Bu aktarım sırasında kurulan bağ benzetme, karşılaştırma, yakınlaştırma ve çağrışım gibi algılama süreçlerine dayanmaktadır.

(Kemal 2003'ten akt. Koca, 8). Yerli ve yabancı alan yazında metaforların kısaltılmış benzetme olabileceği yönünde görüşler varken (Murry 1972; Glucksberg 2001; Croft-Cruse 2004'ten akt. Koca, 17-18), olamayacağı yönünde de bir temayül de vardır (Davidson, 1981; Ortony, 1979'dan akt. Koca, 18). Ayrıca toplumlar kendi yaşantılarında ve kültür tarihinin eserlerinde dünyayı ve çevresindekileri anlamlandırırken kendilerine ait daha önceki kavram dünyalarından hareket etmişlerdir. Bu anlamlandırma sürecinde de benzetme ilişkisi kurmuşlardır. (Azılı 2024: 26). Burada önemli olan kaynak alan yapısının hedef alanda bir düşünceye karşılık gelmesidir.

KB'deki metaforik ifadelerin kaynak alanlarını "ev", "eşik", "kapug", "ul", "tirgük", "şatu", "bagna", "bodug", "irük", "taş", "kaya", "kayır", "edizlik" gibi ev mimarisine ait terimler; "kudug", "ükek", "hisar", "kebit", "keçig", "tüşün" gibi şehir mimarisine ait terimler; "yula", "küzüñü" gibi ev eşyaları; "böz", "çuz", "ağı", "kidiz", "torku", "barçın", "harir" gibi çadır ve eşya yapımında kullanılan ve aynı zamanda iç ve dış cepheleri süsleme unsuru kumaşlar; "kaya", "yülek", "kayır", "bag" yapı malzemeleri oluşturmaktadır. Bu ifadelerle verilmek istenen düşünceler yani hedef alanlar değer, değersizlik, ihtiyat, bilinmezlik, baht, talih, bilgi, hesap, ölüm, beylik, doğruluk, kanun, hayat, geçicilik, tamahkârlık soyut kavramlarıdır.

KB'deki metaforik ifadelerde, terimlerin mimari kavram alanında değerlendirilmesinde DLT'deki açıklamalar etkili olmuştur. Bunun dışında örneğin, "töz" ve "kök" sözcüklerinin mimari kavram alanında değerlendirilmesi konusu sözcüklerin anlam alanlarının incelenmesiyle ve bir arada kullanıldıkları sözcüklerle açıklığa kavuşturulmuştur. "Kök" sözcüğünün ağaç kaynaklı yönünün vurgulandığı bilinmekle birlikte aynı beyitteki "tirgük" kullanımı sözcüğü mimari terimler içinde değerlendirmemizi sağlamıştır. "Töz" ve "kök" kavramlarının ağaç kaynaklı olması ve ağacın ev ile ilişkilendirilmesi bu değerlendirmelere imkân vermiştir (Ercilasun ve Akkoyunlu 2020: 146).

Mimari kavramlardan hareketle kavramsal metaforlarla anlam inşa etme geleneği sadece Kutadgu Bilig'e özgü değildir. Soyut kavramlar ve mimari terimler arasında bağlantı kurularak anlam inşa etme geleneği tarihî Türk dili metinleri için geleneksel bir temayüldür. Kutadgu Bilig, kültür sentezlerinin var olduğu bir dönemde yazılmıştır. Dolayısıyla mimari kavram alanındaki sözcüklerin bazıları eski Türklerin de kutsiyet attettiği kavramlardır. Bu sözcüklerden bazıları ise Arapça ve Farsça kültür sözcükleridir. İnsanoğlu inandığı ve yaşattığı değerleri her zaman kutsiyet attettiği kavramlarla açıklamıştır. Tarihî Türk dili metinlerinde soyut kavramlar, mimari kavram alanındaki bina ve yapı unsurları, mesafe, ölçü gibi somut varlıklarla karşılanmıştır. Örneğin, Uygur Türkçesi eserlerinde mimari kavram alanı içinde aşağı-yukarı gibi mekânsal bir özelliğe sahip "edizlik" kavramı karakteristik özellikleri karşılamıştır (Kemal Yunusoğlu 2016; Erdem 2003; Azılı 2024: 30). Atebetü'l

Hakayık’ta söz soyut kavramı ev mimarisine ait süs ile karşılanmıştır (b. 155-156). Kıpçak eserlerinden Gülistan Tercümesi’nde de “kapı”, “eşik” ve “ev” soyut kavramları ifade ederken; “toprak” ve “kil” insanın yaratılış kökenini ifadede kaynak alan olarak kullanılmıştır (Topuz 2019: 70, 137). Dolayısıyla tarihî Türk dili metinlerinde mimari terimler de soyut düşünce ve kavramları ifade etmede kullanılan geleneksel anlatım unsurlarından biri olmuştur.

KAYNAKÇA

- AKA, M. (2022). *Metafor ve Metonimi Kuramına Göre Eski Türk Yazıtlarında Kavram Alanı İlişkileri*. (Yayınlanmamış doktora tezi). Fırat Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- ARAT, R. R. (1979). *Kutadgu Bilig I-Metin*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- ARAT, R. R. (1979). *Kutadgu Bilig III İndeks* (haz. Kemal Eraslan, Osman Fikri Sertkaya, Nuri Yüce). İstanbul: Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü Yayınları.
- ARAT, R. R. (1988). *Kutadgu Bilig II-Çeviri*. Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları.
- ASLAN, E. (2024). “Kutadgu Bilig’de “Turur” Biçimbirimli Yapıların Edimbilimsel İşlevleri Üzerine”. *RumeliDE Dil ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi*, 40: 131-142.
- ATALAY, B. (2021). *Dîvanu Lugâti’t Türk* (C. I-II). Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- AZILI, K. (2024). “Bilişsel Bir Mekânlaştırma Biçimi: Eski Uygurcada Zihin Metaforları ve Buna Bağlı Sözcüksel Seçimler”. *Gazi Türkiyat*, 35: 25-38.
- BARİKAN, TOPÇU, Ç. (2024). “Fuzûlî’nin Duygu Ülkesi: Leylâ ve Mecnûn’da Duygu Mekândır Metaforu”. *Dil Araştırmaları*, 35: 181-202.
- BARİKAN TOPÇU, Ç. (2023). “Türkçede ‘Duygu Besindir’ Metaforu”. *Türkbilig*, 45: 21-35.
- BROCKELMANN, C. (1954). *Osttürkische Grammatik Der Islamischen Literatursprachen Mittelasiens*. Leiden: Brill.
- CEBECİ, O. (2013). *Metafor ve Şiir Dilinin Yapısal Özellikleri*. İstanbul: İthaki Yayınları.
- CLAUSON, S. G. (1972). *An Etymological Dictionary of Pre-Thirteenth Century Turkish*. London: Oxford at the Calenderon Express.
- ÇALIŞKAN, N. (2009). “Metaforların İzinde Bir Yazarın Kavramlar Dünyasına Giriş: Cemil Meriç’in Bu Ülke’inde Kitap Metaforları”. *Dil Araştırmaları*, 4: 87-100.
- DANKOFF, R. (1983). *Yūsuf Khāss Hājib Wisdom of Royal Glory (Kutadgu Bilig) A Turko-Islamic Mirror for Princes*. London: The University of Chicago Press.
- EKER, Ö. (2021). *Kutadgu Bilig Metaforları*. (Yayınlanmamış doktora tezi). Akdeniz Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- ERCİLASUN, A. B. (2019). “Eski Türklerde Ev ve Mesken Kavramı”. *Altay Toplulukları Mesken ve Mesken Kültürü* (ed. İ. Şahin, F. Solak, G. K. Ercilasun, M. B. Çelik, A. Taşbaş ve E. Taşbaş). İstanbul: Türk Dünyası Belediyeler Birliği Yayınları, 27-40.
- ERCİLASUN, A. B., AKKOYUNLU, Z. (2020). *Kâşgarlı Mahmud-Dîvânü Lugâti’t-Türk-Giriş-Metin-Çeviri-Notlar-Dizin*. Ankara: Türk Dil Kurumu.
- ERDEM, M. (2003). *Türkmen Türkçesinde Metaforlar*. Ankara: KÖKSAV.
- ERGUN, P. (2012). *Türk Kültüründe Ağaç Kültü*. Ankara: Atatürk Kültür Merkezi.
- ESİN, E. (1978). *İslâmiyet’ten Önceki Türk Kültür Tarihi ve İslâma Giriş (Türk Kültürü El Kitabı, II, Cild II/b’den Ayrı Basım)*. İstanbul: Edebiyat Fakültesi Yayınları.
- ESİN, E. (2001). *Türk Kozmolojisine Giriş Toplu Eserler I*. İstanbul: Kabalcı Yayınları.

- GEN, S. (2014). "Yusuf Atılğan'ın Öykülerinde Kapsayıcı Metaforlar". *Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 23: 161-176.
- GEN, S. (2015). "Zamanın Geçişine İlişkin Metaforlar: Shukur Xolmırzayev'in Öykülerinde Uzam Açısından Zaman". *Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 24: 145-160.
- GEN KAYA, S., ABİK, A. D. (2022). "Kutadgu Bilig'de Su Metaforları". *Journal of Turkish Research Institute*, 74: 287-295.
- GENÇ, R. (2015). *Kaşgarlı Mahmud'a Göre XI. Yüzyılda Türk Dünyası*. Ankara: TKAE.
- GÖRKEM, B. (2021). "Türkülerde 'Evlilik Geçiş Dönemi' Metaforu Olarak 'Köprü'". *Journal of Turkish Language and Literature*, 61: 631-646.
- GÜL, B. (2009). "Eski Türk Tarım Terimlerinin Metaforik Kullanımları Üzerine". 2. Uluslararası Türkiyat Araştırmaları Bilgi Şöleni Bildirileri/ Kaşgarlı Mahmut ve Dönemi. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları, 291-308.
- KAVALÇALAN, E. (2022). "Dîvânü Lugâtî't-Türk'te Mimari ve El Sanatları". *Hacettepe Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları*, 37: 111-141.
- KEMAL, YUNUSOĞLU, M. (2016). *Budist Türk Çevresi Eserlerde Metaforlar*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- KOCA, SARI, S. (2012). *Kutadgu Bilig'de Metafor*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- KÖK, A. (2016a). *Pir-i Türkistan'ın Metafor Dünyası*. İstanbul: Kesit Yayınları.
- KÖK, A. (2016b). "XI. Yüzyılda Türklerin Dünyasında Yûsuf'un Tanıklığında 'Devlet'in Anlamı". *Modern Türklük Araştırmaları Dergisi*, 13: 123-156.
- KÖVECES, Z. (2002). *Metaphor. A Practical Introduction*. London: Oxford University Press.
- KÖVECES, Z. (2017). "Context in Cultural Linguistics: The Case of Metaphor". *Advances in Cultural Linguistics*. ed. F. Sharifian, Springer Nature Singapore. 307-323.
- Lİ, YONG-S. (2017). *C. Brockelmann'ın "Doğu Türkçesi Grameri" Dizini*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- ÖGEL, B. (2010). *Türk Mitolojisi I. Cilt. Türk Tarih Kurumu Kaynakları ve Açıklamaları ile Destanlar*. Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları.
- ÖGEL, B. (1995). *Türk Mitolojisi II. Cilt*. Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları.
- STEINGASS, F. J. (1992). *A Comprehensive Persian-English Dictionary*. Beirut: Printed in Lebanon by Typopre.
- SÜMER, F. (2019). *Eski Türklerde Şehircilik*. Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları.
- ŞAHAN, K. (2018). "Metaforlar ve Orhan Veli Şiiri". *Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim (TEKE) Dergisi*, 7: 1820-1838.
- TEZCAN, S. (1981). "Kutadgu Bilig Dizini Üzerine". *Belleten*, 45 (178): 23-78.
- TOPRAK, F. (2018). "Yunus Emre'de Ticaret ile İlgili Metaforlar". *International Journal of Languages Education and Teaching*, 6: 197-204.
- TOPUZ, Ü. (2019). *Seyf-i Sarâyî'nin Gülistan Tercümesi'nde Metaforlar*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Marmara Üniversitesi, Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü.
- TUNÇ, G. (2022). "Yunus Emre'nin Şiirlerinde Su Metaforu". *Folklor Akademi Dergisi*, 5: 474-482.
- YAYLAGÜL ÜSTÜNEL, Ö. (2020). *Edim Bilimi Bakış Açısıyla Kutadgu Bilig*. Ankara: Türk Dil Kurumu.

AÇIKLAMALAR

¹ neçe **kend uluş** bağ çiçekliklerig (6435).

² bu ay **burcı** sertan bu ev evrilür (744); ilig boynı kılça **ükekçe** başı (2154); **hişarğa** yakın turma ay köngli tüz (4546).

³ bu iç taş **kebitler** arıtgı kerek (5497); cema'at köp erdi bu **mescidler** az (6477); munğağtı **muyanlıkta** tüşti barıp (489); **tüşün** bulmadı kör tarudı ajun (488).

⁴ ökünçün sıgtı birle **gürke** kirür (1516); tükedi tiriglik kazıldı **kırım** (6063); anıñ **tüşneki** ol yağız yir oyı (3570).

⁵ ölümün kaçığı **keçig** bulmadı (4837); adaş köngli sına bolur **kır** yağı (3396).

⁶ kalır **karşı ordu saray** paş sanğa (6436).

⁷ Arat, terim için hububatların saklandığı “ambar” anlamlandırmasını yapmıştır. yağız yer özele önügli evin/tirip sen tolular sen **kaznağ** evin (5365). *Kara toprak üzerinde biten hubûbatı sen toplayıp, ambarlarını doldurursun.*

⁸ **ağılıkça** kılşa ağıcı sini (4145); neçe kolsa **kaznağ hazine** urun (5542); ya **kençim** tükel boldı qarun nengı teg (6551); ilinde tuğı kör **törinde** liwi (2553); körü aldı hacib orun birdi **tör** (522); kapuğda ite tursa **oldruğ** turuğ (2547).

⁹ ayak **tirki ew barğ** arığ tut töşek (4645).

¹⁰ kayu iki evlig kayu birke **in** (138).

¹¹ uluğ yolka tutma sen **ev barğ** yakın (4545); tiledükte tutçı **kapuğda** turur (2727); bu beglik **ulı** kör könilik turur (819); bu şabit tidüküm **tüpi** berk bolur (833).

¹² **eğizlik** tiledi süzük can turuğ (1521); **eğiz** kinğ beğizlig sarayınğ kalıp (1419).

¹³ açıldı anğar barça **beklig kapuğ** (436).

¹⁴ **şatu** kördüm elig anıñ bağnası (6033); başınğa tegi **bağna** sadım neçe (6034).

¹⁵ tegir erse hil ya sanğa **on otağ** (4139).

¹⁶ bu kök **tirgüki** ol könilik törü (3463).

¹⁷ küvenip sevinip **eğing** bakıp (81); **kaşab** tozi rumi ajun tañsuku (5368); çığayka üledi bu **böz** hem **ağı** (1564); **ağı çuz** keğim ton kişi keğgüsi (4773); ajun turttı yüzke kömür teg **boduğ** (3837).

¹⁸ **haşı** uz belagat tağı eğgürek (2693); bu dünya **itigi** bulardın turur (4459); **yağım** ya kiğiz hem erej ewke tut (4442).

¹⁹ bu **kürsi** özele öz oldurduğı (801).

²⁰ ögi köngli açıp yaradı **yula** (601).

²¹ köngül kimke bütse anı **küzngü** tut (5618); **sırınğa** sağışı turur bu köngül (3394).

²² yağız yir katındaki altın **taş** ol (213); eđiz **kum** tüneyi tağar ton kedeyi (6571); itindi kolu **kaşı** kök al keğip (69); neçe bolsa **toprak** kör atı kalur (1790); karanğku **titigsig** bu bürk ev içi (3723); ol il barça itlür taş erse **korum** (830); seväğ can yuluğlap yatur tağ **kayan** (2281); tapındı **kayırça** kıyık kılmadı (1723); nelük kerdi köğsin **kaya** teg bolup (1535).

²³ usanıp yorırdı iler **karmakı** (6116); iki neng turur ilke **bağı** beki (2015).

²⁴ uvutsuz özi körse bütmez **irük** (2206).

²⁵ Sözcüğe ilk olarak yer, zemin anlamı verilmiştir. (Longman Dictionary of Contemporary English 1995: 556).

EXTENDED ABSTRACT

This article is a comprehensive study examining the abstract concepts represented by architectural terms in the work of "Kutadgu Bilig", which is one of the cornerstones of Turkish-Islamic history. The primary aim of this study is to describe, through conceptual metaphors, the contribution of architectural terms in the "Kutadgu Bilig", which is one of the most significant works in Turkish cultural history to the construction of meaning. The study aims to demonstrate how the architectural vocabulary in the work, throughout history, it served not only to describe physical structures but also as a cognitive resource for giving concrete form to abstract concepts such as state governance, morality, life, death and knowledge. While architectural terms in "Divânü Lugâtî't-Türk", one of the foundational works of the Turkish language, mostly appear in

their literal and concrete meanings, these terms are seen to take on intensely metaphorical meanings in "Kutadgu Bilig". The central focus of this study is the mental processes and cultural contexts through which the names of concrete material cultural elements such as house, city, building materials and objects, which are transformed into metaphorical sources for interpreting abstract concepts such as "sovereignty", "law", "truth" and "the transience of life." This study is based on "Conceptual Metaphor Theory". According to this theory, the study examines the process of conceptualizing/ mapping the more abstract "target domain" through the more concrete "source domain". It has been used Reşit Rahmeti Arat's text of "Kutadgu Bilig" as its corpus in this study. For the historical origins of the architectural terms identified in the text, reference was made to "Dîvânu Lugâti't-Türk", "An Etymological Dictionary of Pre-Thirteenth-Century Turkish", "Wisdom of Royal Glory" and "Index of Eastern Turkish Grammar". The 46 architectural terms examined were classified and analyzed into four main categories: "Urban architecture", "palace and house architecture", "objects" and "building, measurement and construction tools and equipment". As a result of the studies, 13 fundamental conceptual metaphors originating from architectural terms and 85 metaphorical expressions related to these metaphors have been identified in Kutadgu Bilig.

Palace and House Architecture: In this section, which constitutes the largest part of the article, the term "house" represents different realms such as the world, heaven, hell and the grave. While "kapug" expresses concepts such as happiness, blessing, knowledge, state and death, the term "ul" embodies the unwavering foundation of sovereignty, righteousness and humanity.

Cultural and Mythological Connections: The term "Tirgük" is depicted as the fundamental element upholding law and religion, combined with the concept of "pillar of the sky" in ancient Turkic mythology. Similarly, the tree-derived terms root and essence are considered as the foundation of a structure, indicate the the origin of the homeland and the word.

Ornaments and Objects: Nobility and the value of words are reflected in precious fabrics such as "ağı", "barçın" and "harir". Wisdom and knowledge are represented by the "yula" in other words torch, while the fragility of the heart is symbolized by "sırça" in other words glass.

Building Materials: While the terms "stone" and "sand" are often used to describe worthlessness, greed or heartlessness, "irük" meaning a gap or crack signifies the decay and collapse of the state.

Therefore, the Kutadgu Bilig is not merely a treatise on politics, it is also a work capable of constructing the conceptual world of the Turkish language through architecture.

The Relationship Between Architecture and Thought: In the "Kutadgu Bilig", architectural terms have played a functional role in giving concrete form to abstract ideas and in helping complex social hierarchies and concepts such as the concept of a principality and the law take root in the public consciousness.

Cultural Synthesis: Metaphors drawn from pre-Islamic Turkish culture such as the "tree of life" and the "pillar of the sky" alongside metaphors incorporating Islamic concepts like the "gates of paradise/hell" and the "root of sharia" are linguistic reflections of a transitional period in which Turkish and Islamic cultures were synthesized.

Tradition: The tradition of explaining abstract concepts through architectural elements such as “door”, “threshold”, “foundation” and “house” is also evident in the works "Atebetü'l-Hakayık" and the "Gülistan Translation", which are written in the periods following the "Kutadgu Bilig". Consequently, the tendency to construct meaning using architectural terms has become a well-established narrative method in Turkish literature.

In Turkish culture, these deep-rooted connections between architecture and the world of ideas are grounded in a scientific framework, drawing on both historical dictionaries and contemporary metaphor theories, particularly conceptual metaphor theory. Consequently, this study successfully illustrates the way of life and worldview of the 11th-century Turkic world through the tendency of the technical terms used to construct meaning that is, to express it metaphorically.

This article demonstrates how architectural terms, through the lexical corpus of the "Kutadgu Bilig", serve as metaphorical sources and meaning-constructing elements within the cognitive layers of language.

SORUMLU YAZAR
CORRESPONDING AUTHOR

DR. ÖĞR. ÜYESİ ÖZGE EKER
KAVALÇALAN
ozge.eker@kapadokya.edu.tr

ETİK KURUL İZİNİ
ETHICS COMMITTEE APPROVAL

ÇALIŞMADA HERHANGİ BİR ETİK KURUL
İZNİNE GEREK YOKTUR.
THERE IS NO NEED FOR ANY ETHICAL
COMMITTEE APPROVAL FOR THE STUDY.

DESTEKLEYEN KURUM/KURULUŞLAR
SUPPORTING-SPONSOR INSTITUTIONS OR
ORGANIZATIONS

HERHANGİ BİR KURUM/KURULUŞTAN DESTEK
ALINMAMIŞTIR.
NO SUPPORT WAS RECEIVED FROM ANY
INSTITUTION/ORGANIZATION.

KATKI ORANI
AUTHOR CONTRIBUTION PERCENTAGE

TEK YAZAR % 100
SOLE AUTHOR

ÇIKAR ÇATIŞMASI
CONFLICT OF INTEREST

HERHANGİ BİR ÇIKAR ÇATIŞMASI
BULUNMAMAKTADIR.
THERE IS NO CONFLICT OF INTEREST.

DEĞERLENDİRME
ASSESSMENT

İKİ DIŞ HAKEM / ÇİFT TARAFLI KÖRLEME
TWO EXTERNAL REFEREES / DOUBLE BLIND

BENZERLİK TARAMASI
SIMILARITY SCREENING

DERGİPARK, İNTİHAL.NET ÜZERİNDEN
YAPILMIŞTIR.
THE SCREENING WAS DONE THROUGH
DERGİPARK, İNTİHAL.NET.

TELİF HAKKI VE LİSANS
COPYRIGHT AND LICENSE

YAZARLAR DERGİDE YAYINLANAN
ÇALIŞMALARININ TELİF HAKKINA
SAHİPTİRLER VE ÇALIŞMALARI CC BY-NC 4.0
LİSANSI ALTINDA YAYIMLANMAKTADIR.
*THE AUTHORS OWN THE COPYRIGHT OF THEIR
WORK PUBLISHED IN THE JOURNAL AND THEIR
WORK IS PUBLISHED UNDER THE CC BY-NC 4.0
LICENSE.*

YAPAY ZEKÂ KULLANIMI
USE OF ARTİFİCİAL INTELLIGENCE

ÇALIŞMADA YAPAY ZEKÂ
KULLANILMAMIŞTIR.
*ARTİFİCİAL INTELLIGENCE WAS NOT USED IN
THE STUDY.*